

DE KRUISWEGSTATIES

VAN

ALBERT SERVAES

TOEGELICHT DOOR

P. DR. ANDREAS VAN DER KUN

MONNIK VAN DE ABDIJ O. L. VROUW VAN KONINGSHOEVEN

VAN MUNSTER'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ - AMSTERDAM

DE KRUISWEGSTATIES

VAN

ALBERT SERVAES

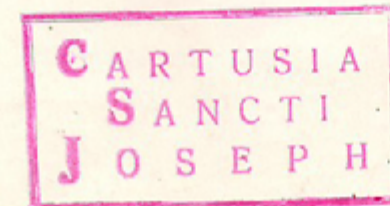
TOEGELICHT DOOR

P. DR. ANDREAS VAN DER KUN

MONNIK VAN DE ABDIJ O. L. VROUW VAN KONINGSHOEVEN

VAN MUNSTER'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ - AMSTERDAM

Imprimi potest
Fr. M. Gabriël Sortais
Abbas Generalis
Tilburgi 10 Martii 1952

Evulgetur:
Wassenaar, 7 Maart 1952
Ch. N. J. Meiising, R. K. Pr. a. h. d.

INLEIDING

Het veronderstelt een wel zeer verinnerlijkte godsdienstigheid en een groot kunstenaarschap, om in alle eenvoud en naar waarheid te kunnen getuigen: ieder van mijn werken moet zijn en is een gebed van liefde en geloof. Albert Servaes heeft dit in alle eenvoud en terecht getuigd. Hij groeide in zijn werk naar een zuivere hoogte van beschouwing en een geestelijke diepgang, welke contemplatieve monniken hem zouden benijden.

Intussen — dat is niet ondenkbaar — zou men wat moeite kunnen hebben in zijn beroemde kruisweg aanstonds het werk te zien, dat, door jaren van beschouwing gerijpt, onder de hand van den kunstenaar uitgroeide tot een zuiver en ononderbroken gebed. De ruige, directe vormgeving zonder een spoor van idealisering, de donkere gestalten, de misdadigerstypen en de bijzonder sterke realistisch spreken daarvoor in het begin wellicht wat te hevig. Een nadere beschouwing zal u echter niet lang ongevoelig laten voor de rust, die er van elk der staties uitgaat. En als ge van de gewoonlijk betrachte gratie der natuurlijke vormen kunt afzien, komt ge al spoedig evenzeer onder de bekoring van een oorspronkelijke, forse schoonheid. En ge ontdekt het wonder van deze realistisch. Want Servaes' realisme ontstelt niet, het wil niet doen huiveren. Zacht maar onweerstaanbaar voert het u de stilte van uw wezen binnen, tot daar waar gij zelf gelooft en bemint. Servaes wil met u geloven en beminnen. Daartoe ontsluit hij de diepten van het mysterie. Op het meest innerlijke Jezusbeeld concentreert zich zijn scheppend vermogen. Dat zal hij uit de gebruikelijke en geliefde historisch-dramatische encenering van den lijdensgang naar voren halen; en wat er tijdens veroordeling en terechtstelling in Jezus onzichtbaar bleef en door Jood noch leerling werd vermoed: het Mysterie der Verlossing, voltrokken door de Zoon van God, — dat zal in dit beeld zichtbare gestalte aannemen, zodat we het met onze ogen kunnen zien en het klaarder en aangrijpender tot ons zal doordringen.

Deze Kruisweg leeft van het mysterie. Niet het mensendrama, dat allen eens hebben aanschouwd, wordt er ons in voorgesteld, maar de ongeziene, gigantische gang van God door den lijdensnacht! Daarbij verstomt alle menselijk gerucht. Haat en intrigue, lafheid en verraad zinken weg bij dezen onaantastbaren gang van het Heilige door de duisternis naar het Licht.

En nochtans blijft het de strompelende gang van een mens naar de dood. Nochtans is er geen smart aan de Zijne gelijk; is er geen gedaante aan Hem en geen schoonheid; werd Hij als een melaatse en uitgestotene en verbrijzeld om onze misdaden. (Isaïas 53.2).

Waar God Zich in het lijden stort, gaat Hij tot op de bodem. Niet alleen, omdat Zijn Almacht het te dragen vermag, maar ook omdat de volheid van de liefde slechts uitersten kent. „In finem dilexit”: woorden die konden gebrand staan onder het beeld van het naakte, uitgebloede Mensenwraak, dat hangt aan het kruis: hier heeft de Liefde alles verteerd. „Amat aeternitas, amat immensitas”! — hier bemint de Oneindige, hier bemint de Onmetelijke! — Zo bemint de God de wereld, zo bemint de wereld Hem! —

Met de ogen dus willen zien wat alleen het Geloof ons leert, ziedaar de sleutel die ons het heiligdom van dit kunstwerk ontsluit. Want alles wat hier aangrijpend tot uitdrukking komt, spreekt slechts de taal van het geloof.

Welnu, uit dit geloof weten we: dat het mensgeworden Woord ook tijdens Zijn vernedering geen ogenblik ophield in de Schoot van den Vader te zijn (Joann. 1.18); dat Hij daarenboven in het hoogste deel van Zijn aangenomen ziel aldoor voor het Aanshijn van den Vader stond en de daaruit voortvloeiende Goddelijke Omhelzing genoot; dat Hem dit intussen niet belette in het lagere d.w.z. sterfelijke deel van Zijn heilige Mensheid — in die wereld van gewoon menselijk denken, voelen en ondergaan, waarin Hij volkomen de onze was — tot op de bodem van het lijden af te dalen, in benauwende duisternis tot den Vader te roepen en ten slotte gehoorzaam de smartvolle weg ten einde te gaan. Dit drievoudig bewustzijnsleven — het aanbiddelijk geheim van Jezus' Godmenselijke Persoonlijkheid — maakt de afgrond van leed tot een geheim van onpeilbare vreugde tevens; het mysterie van vermorzeling tot een geheim van goddelijke kracht; de verlatenheid gaat er met de innigste Godverbondenheid samen; en een diepe vrede blijft onwankelbaar Jezus' afgemartelde Wezen omvangen.

Al deze tegengestelde aspecten hebben in het werk van den kunstenaar hun uitdrukking gevonden. En zij worden er onmiddellijk verstaan. Want alle spreken zij de taal van de Liefde.

Servaes werd de schilder van het Christelijke Geloofsmysterie. Vanuit dit Mysterie willen we trachten zijn veertien Staties te belichten.

Nu het gewraakte kunstwerk ten slotte in de Cisterciënser abdij van Koningshoeven de stille gebedssfeer mocht vinden, waarin het ten volle kan worden verstaan, herschreven wij het werkje van Pastoor Th. Kwakman, „Kruiswegstaties door Albert Servaes”. Al veranderde hiervan de inhoud geheel, we hebben er toch nog gaarne aan ontleend.

EERSTE STATIE

Vanaf het eerste, beslissende moment, dat Jezus vóór ons staat en wij vóór Hem, krijgt het ongeziene gestalte.

Een uitgeput, gefolterd en ontluisterd Mens, in de schande van Zijn naaktheid, met bloed en vuil bedekt; tussen twee gedegenereerden, afgestompten in de misdaad, rovers en moordenaars, naar de Evangelist ons zegt en op één lijn met hen gesteld. Zoals de kunstenaar het te zien geeft: één aaneengesloten, aaneengekluisterd blok met hen vormend: Cum iniquis reputatus (Marc. 15.28).

En toch, wat een vrijheid, wat een fierheid in deze figuur. Hoe edel rijst zij omhoog naar het zuivere wonder van het brandende gelaat. Het bidt en het bemint dit gelaat. Zijn geheel verinnerlijkte blik dringt in de hemel met een rust, een vrijheid en een stille kracht, die wezen, die natuur is. „Nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit” (Joann. 3.13) — „Niemand dringt zo tot in de hemel door, dan Hij alleen, die is neergedaald.” De majesteit van deze Veroordeelde verradt een bovenaardse zelf bewustheid: „Ik en de Vader zijn één” (Joann. 10.30). Ja, dit is de Zoon, die Zijn Godsgestalte bewaart onder het kleed van Zijn geschonden Menselijkheid. Hier staat God en Mens, het levende Wonder van deze ondoorgrondelijke Eenheid.

Sinistere handen houden Hem als met boeien omkneld: de zonden. Maar tegen de achtergrond van menselijke verwording glanst smetteloos het Heilige, dat uit de Maagd geboren werd. En het is wel duidelijk, dat hier de bozen de meesters niet zijn; dat niet zij Hem gaan wegvoeren, maar dat veel- eer Hij het is, die handelt; die Zich geeft, — en met welk een koninklijk bewuste overgave. Geboren Heerser, die leidt, maar vol deemoed zoals God. Hij treedt toe tot Zijn werk, omdat Hij bemint. „Dilexit et tradidit”, zoals Sint Paulus zegt (Gal. 2.20) — Hij bcminde en leverde Zich uit: „Quia Ipse voluit”, voegt Isaias er aan toe. (Is. 2.53 c) — „Omdat Hijzelf het wilde.”

Verbum supernum prodiens
Nec Patris linquens dexteram,
Ad opus suum exiens . . .

Het Woord, dat uit den hoge kwam
En toch niet week van 's Vaders Schoot,
Toen Hij Zijn groot werk op Zich nam . . .

EERSTE STATIE

JEZUS TER DOOD VEROORDEELD

TWEEDE STATIE

De 18e Psalm bezingt Gods heerlijkheid in de natuur. We zien er de zon opgaan als een bruidegom, die stralend uit de bruidskamer tevoorschijn treedt. Juichend springt hij op, als een held, om zijn zonneloop te beginnen. Zijn tocht reikt van het ene uiteinde van de hemel naar het andere. In toenemende schittering snelt hij naar het hoogtepunt van het uitspannel, — geen sterveling, die zich voor zijn gloed verbergt.

Jezus neemt het kruis op Zijn schouders: de Zon der Gerechtigheid snelt naar het hoogtepunt van Zijn baan. Vanuit de diepte der hemelen ving die zonnebaan aan. „A summo coelo egressio eius” (Ps. 18) (Zie naar het gelaat van zo juist). De liefde slaat tot uitbundigheid over; hoe heeft zij naar dit uur gesmacht (Luc. 12.50). Nu zingt het in de ziel van Jezus; een lach verheldert zijn gelaat; jubelend draagt Hij de Vader Zijn kruis tegemoet. Dat kruis wéégt niet, het zweeft met Hem mee. Draagt ge uw kruis blijmoedig, dan zal het u dragen, zo zal Thomas à Kempis schrijven. Jezus draagt Zijn kruis niet, Hij omhelst het. En in het kruis omhelst Hij den Vader en ons allen. Hij snelt er mee voort op de tred der liefde. Wat een vaart, wat een rhythmiek, wat een veerkracht in deze Godsdans! Dit is waarlijk Goddelijke uitzinnigheid, — en even Goddelijk zelfvergeten! Hier klinkt de wekroep der extatische kruisliefde: door de eeuwen antwoordt de jubel der martelaren. O bona crux! — tam diu desiderata! — O, heerlijk kruis! — zo lang verbeid en nu eindelijk omhelsd.

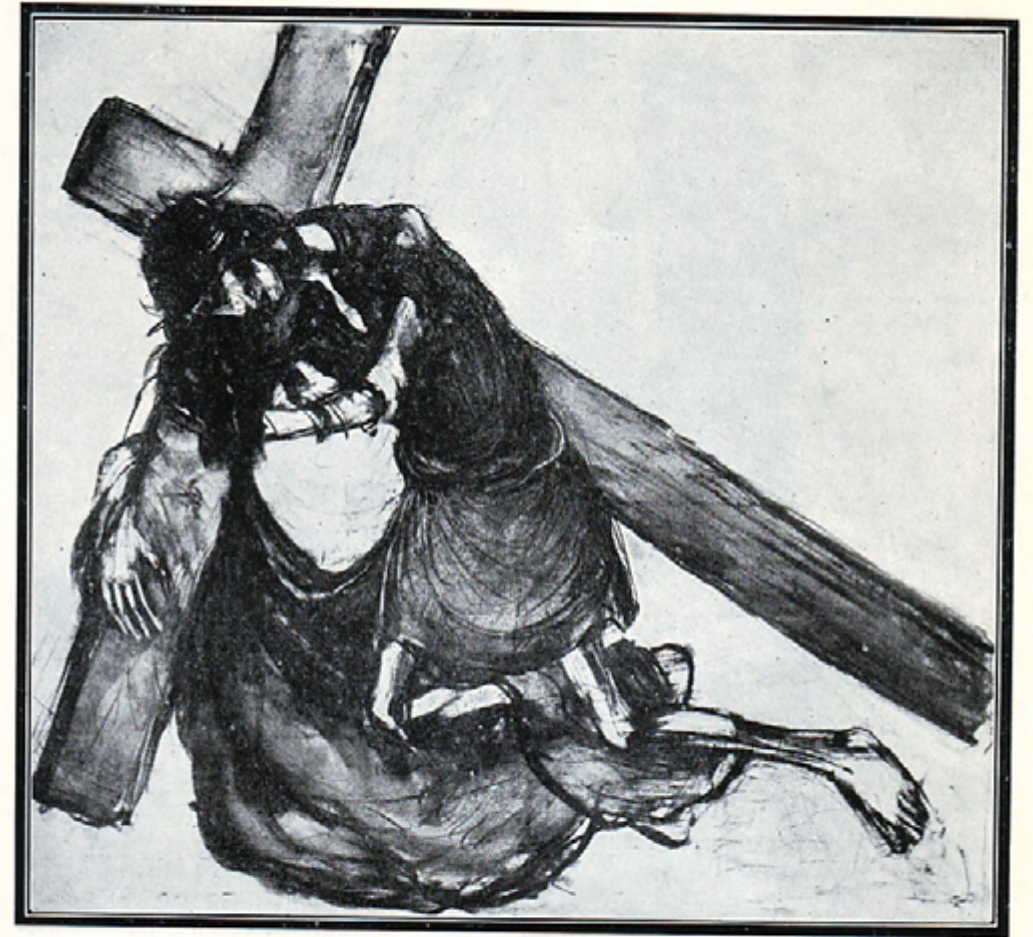
TWEEDE STATIE

JEZUS NEEMT ZIJN KRUIS OP

DERDE STATIE

Nu moeten we begrijpen, dat bij deze Goddelijke kracht en hemelse vreugde niets van de zwaarte van lijden en vernedering van Jezus werd weggenomen. Ons bevattingvermogen en onze ervaring zijn te zwak om de gelijktijdigheid van deze afgronden van licht en duisternis in Jezus' lijden ons te kunnen voorstellen. Het mysterie van het Godmenselijk inwendig leven is te groot. Geloof en liefde kunnen het telkens maar van één kant aanbeddend trachten te naderen. Op deze statie schijnt de zon der vreugde achter de wolken schuil te gaan en begint ons de nacht van het lijden duidelijker te worden.

De kunstenaar heeft Jezus' kruisweg wel allereerst als een gang, een tocht gezien: de bovenmenselijke tocht van een Held, die God, die de Liefde is. Ongewoon fors blijkt Jezus' tred; het is de stap van een reus. Op de vorige statie nam Hij Zijn Goddelijke aanloop. Maar zie: de Held stort neer! Neen, Hij rust, Hij verzamelt Zijn krachten. Hoe fier houdt Hij Zich op de knieën omhoog gericht, de armen steeds om het kruis geslagen, bang dat het Hem ontvallen mocht. Hijgend onder de zware kruisbalk, in lompen gehuld, blijft Hij koninklijk: adel en waardigheid omglanzen Zijn verschijning. Proeft Hij opnieuw de walg van Gethsemani? Zegt Hij tot de Vader: Uw wil niet de Mijne? Met aandrang bidt Hij de Vader om kracht: „quia Tu es, Deus, fortitudo mea” (Ps. 42) — „Gij toch, o God, zijt Mijn sterkte.” Innige Godsverbondenheid spreekt uit dit gelaat.

DERDE STATIE

EERSTE VAL VAN JEZUS

VIERDE STATIE

Jezus ontmoet Zijn heilige Moeder. Wat hier gebeurt, gaat uit boven de begrippen van de zuiver menselijke liefde, boven alles wat er tussen elkander beminnende mensen wordt gedacht en gedaan. In de volle bloei van hun wonderbare volmaaktheid, van hun liefde voor den Vader ontmoeten zij elkander op de kruisweg. Jezus ontstelt niet als Hij Zijn Moeder ziet, maar evenmin staat Hij stil. Vastberaden wil Hij Zijn weg vervolgen, door niets of niemand te weerhouden. Zelfs het besef, dat ook zij bovenmenselijk lijdt, kan Hem niet aan het wankelen brengen. Wel ziet Hij haar diepbewogen aan, want Zijn Hart wordt verscheurd; maar Zijn voet zet Hij vooruit als wilde Hij langs haar heen Zijn tocht voortzetten. Ontzien mag Hij haar niet, vooral nu niet: „de wereld moet weten, dat Hij den Vader bemint.” (Joann. 14.31) „En wie de wil van Mijn Vader volbrengt, ... die is ... Mijn Moeder” (Matth. 12.50).

Maria begrijpt dit alles. In dit zware uur der wereldverlossing mag zij geen zwakke vrouw, geen vertwijfelde moeder zijn. Haar taak is naast Jezus te gaan en naast Hem te staan onder het kruis: Moeder van smarten, Moeder der mensen. In zichzelf gekeerd, de handen biddend aaneengesloten, — zoals zij die opgaan naar heilige geheimen, — biedt zij zich zelf de Verlosser der wereld aan, sterk en zonder tranen. Mèt Hem wil zij het heilige offer voltrekken. Koninklijk priesterdom van Maria, „waardoor God onze vijanden heeft vernietigd” (Judith 13.22).

VIERDE STATIE

JEZUS ONTMOET ZIJN MOEDER

VIJFDE STATIE

Als Maria eenmaal op de kruisweg is verschenen, beginnen de roepingen. De eerste is die van Simon van Cyrene. Simon was een eenvoudig man. Hij kwam van het land, waar hij had gewerkt. Blijkbaar leefde hij op zich zelf. Met de opwindende strevingen van het politieke leven en de merkwaardige gebeurtenissen der laatste dagen liet hij zich niet in. Simon ging zijn eendere gang van de stad naar het land en van het werk weer naar huis. Zwijgzaam, wantrouwend en weinig toeschietelijk, hield men hem maar zo veel mogelijk overal buiten. En dat maakte hem onverschillig voor anderen. Ook koeltjes en zakelijk, want hij hield van zijn rust. Zich aanbieden om een uitgeputte ter dood veroordeelde te helpen, hij dacht er niet aan. Er waren anderen genoeg. Hij moest er toe gedwongen worden.

Maar in zijn hart was Simon beter dan hij zelf wist. Dat hart hunkerde naar méér dan wat zijn vlak en kleurloos bestaan hem bood. Hij was zich dat zo niet bewust, omdat hij nooit ernstig nadacht. Maar Jezus kende hem. Jezus voorzag wat er uit hem kon groeien als de goddelijke vonk in zijn ziel zou slaan. Daarom riep Hij hem op dit uur van het land en deed het oog van de soldaten op hem vallen.

Als Simon morrend tenslotte achter Jezus aan gaat, raakt hij onder de inwerking der genade. Zijn rechtschapenheid komt er tegen in verzet, dat men den Veroordeelde in Zijn laatste uren mishandelt. Aandachtiger beziet hij deze diep vernederde Mens. Deernis begint zijn ziel te overheersen, en andere gevoelens, die hij niet kan verklaren: een warmte, die hij nooit heeft gekend; een diep innerlijke hulpeloosheid, die hij niet begrijpt.

Langzaam aan geeft hij zich aan zijn taak: hij wil deze Ongelukkige helpen, al verstaat hij niet wat hier geschiedt. Stevig pakt hij de kruisbalk op en stelt zich in op Jezus' tred, het hoofd vol van gedachten, die niet tot klaarheid komen.

Jezus' houding en wankel tred getuigen van grote uitputting. Maar we zien hier bovendien iets treffends: De hoge vaart van de Goddelijke Liefde tempert en regelt zich naar de nog aarzelende mensenstap van Simon. Het wordt een aaneengesloten, elkander behoedzaam gelijkblijvende gang, — een Zich instellen van Jezus op Simon en een willen opgaan van Simon in Jezus. Zo groeit er een grote eenheid tussen die beiden: eenheid van genade en menselijk pogen in iedere ziel.

VIJFDE STATIE

SIMON GEDWONGEN JEZUS TE HELPEN

ZESDE STATIE

De tweede geroepene op Jezus' kruisweg is Veronica. Haar verschijning is die van de zuivere liefde.

Simon kende Jezus niet; eenzellig en koel had hij weinig behoefte Hem te helpen. Dit haast jonge meisje nog, kent Hem. En wat oneindig meer is: de onvermoede verten en diepten van het Geloof in Hem zijn voor haar opengegaan; en daarin leeft zij „met onuitsprekelijke en verheerlijkte vreugde” (1 Petr. 1.8). Haar liefde is zuiver en koesterend als zonneschijn; hartstochtelijk ten opzichte van Jezus' Persoon. Als ze verneemt, dat Hij gaat sterven, snelt zij Hem tegemoet. Zijn lot vermag ze niet te keren, maar ze moet Hem zeggen, hoe grenzenloos haar liefde voor Hem blijft, hoe onwankelbaar haar trouw. Als op de vleugels van dit verlangen snelt ze door menigte en soldaten heen recht naar Jezus; en bij Hem gekomen, drukt ze Hem haar uitgespreide hoofdsluier zacht tegen het onherkenbaar misvormd gelaat. Neen, ze komt niet met tranen; eerder ligt er triomf in haar gebaar, haar houding en haast onstuimige stap. 't Is de triomf van de liefde, die doen wil, die doen moet en zich mateloos verheugt omdat ze doen mag. En als ze gewaarwordt, hoe Jezus Zich een ogenblik verkwikt, komt er een zoete lach op haar wezen, jeugdiger en lichter dan die van Jezus aan het begin van Zijn tocht; maar toch daaraan verwant. Want ook dit is meer dan aardse vreugde, waar hier God zelf haar jeugd verblijdt (Ps. 42).

Verbaasd heeft Simon dit alles gevolgd. Vragen bestormen zijn hoofd en zijn hart. Wie is deze Veroordeelde, waarvoor dit meisje stralend van geluk haar jonge leven waagt? Vanwaar die wondere eerbied, die blijheid, waarmee ze Hem deze uitzonderlijke liefdedienst bewijst? Wie was deze voor hem uit strompelende Mens? Onder de indruk en tevens nieuwsgierig tuurt hij van achter het kruis naar die beiden; tilt zelfs met eerbiedige voorkomendheid de volle zwaarte van het kruis omhoog om Jezus een ogenblik vrijheid te geven. En dan plotseling — nog vóór Veronica zelf — verbijstert hem het wonder in den doek. — Wie is deze Jezus?

Jezus' sterfelijk Wezen staat hier gesluierd. Mystiek leeft Hij echter reeds in deze geroepen. Zo zal het zijn de eeuwen door.

ZESDE STATIE

VERONICA DROOGT JEZUS' AANSCHIJN AF

ZEVENDE STATIE

Jezus' uitputting is volkomen. Als een stervende zinkt Hij ineen. Volslagen machteloos valt Hij tegen het zware kruis aan; en nog maar juist kan de ontsteld toeschietende Simon verhinderen, dat het in zijn volle breedte achterover ploft. Levenloos hangt het hoofd naar omlaag; dikke, vuil beklonterde haarlokken omsluisen het diep weggezonden gelaat; ternauwernood bedekken bloederige lompjes Zijn uitgemergeld doorgeseld Lichaam. Aanschouw dit beeld van menselijke ellende. Aanschouw hier God Zich dompelend in het lijden en afdalend naar de bodem. „Ad nihilum redactus sum” (Ps. 72). — Als een wrak stortte Jezus neer — Hij is niets meer — een nieteling kruipend in het stof! Hoe grijpt de linkerhand, steun zoekend de aarde, de rechter blijft trouw om de kruisbalk geslagen. Profeten hebben dit voorspeld; in den geest vervoerde zangers hebben dit aanschouwd:

Een worm ben Ik en geen mens meer.
Gesmaad door allen, een bespotting voor het volk (Ps. 21).
Veracht en door de mensen verstoten,
Man van smarten met lijden bezocht.
Geen gedaante is er aan Hem en geen schoonheid;
En als bedekt was Zijn aangezicht.
En wij, wij hielden Hem voor een melaatse,
Een geslagene en vernederde voor God (Isaïas 53. 3-5).

Bodemloosheid van vernedering, mysterie van Godmenselijke Onmacht.
Maar geen ander mysterie dan dat van de Liefde:

Hij toch, Hij draagt onze kwalen
Enorst onze smarten.
Op Hem rust de straf, ons ten heil.
Door Zijn striemen zijn wij genezen.
Men sleept Hem uit kerker en rechtzaal ter dood,
Wie bekommert zich nog om Zijn lot?
Uit het land der levenden wordt Hij gestoten,
Ter dood gebracht om de schuld van Zijn volk (Isaïas 53. 4-8).

Simons geloof doorworstelt een crisis; het zien van die machteloze, lijdende Mens schokt hem diep in zijn verering voor de raadselachtige verhevenheid van Jezus. Hij raakt een ogenblik in vertwijfeling; zijn ziel is verscheurd. Radeloos slaat hij zijn ogen naar den hemel: O God, help! Zeg, wat hier gaande is. Gij alleen weet het!

ZEVENDE STATIE

TWEDE VAL VAN JEZUS

ACHTSTE STATIE

Als Jezus Zich enigmata heeft hersteld, drijft de liefde Hem weer voort. En nu volgt de derde roeping op de kruisweg: die der wenende vrouwen. Na de onwillige en de uit liefde gekomene, thans de halfslachtigen.

Het is duidelijk, dat het Geloofsmysterie alleen op deze kruisweg de uitbeelding beheerst. Uitsluitend in een bovennatuurlijke verhouding treden alle personen Jezus tegemoet: zij hebben deel aan Hem door het Geloof of zij wijzen Hem af en blijven in de duisternis. Op deze hoogte van mysterie schrijdt het drama voort; daardoor ontstaat het ook direct de gebondenheid van zijn historisch kader: wat we hier zien gebeuren is de werkelijkheid aller tijden, de Geloofswerkelijkheid van vandaag. Het aandoenlijke, melodramatische, blijft daar gewoonlijk beneden. Het vernauwt de gezichtskring, vertroebelt de klaarheid van de geestelijke visie. Op deze kruisweg geen handenwringende figuren, geen gebaren van wanhoop, geen bezwijming met hartverscheurende scènes. Overwon het Licht niet de duisternis? Daarom overtreft de vreugde de droefheid op deze lijdensweg. Geweend wordt er slechts een enkele maal; en het is uit gebrek aan geloof. Vergeefse tranen! Ze vinden Jezus' misprijzen.

Deze vrouwen treuren oprecht, maar zonder geloof. Ze zien de catastrofe, maar niet het mysterie; zij willen troosten, maar aarzelen te volgen en blijven halverwege besluiteloos staan. Ze bejammeren de eens zo gevierde Jezus, maar geloven de Man van smarten niet. Het ene oog weent, het andere ziet Jezus vertwijfeld aan. Eén hand wist tranen, de andere zoekt de steun der gelijkgezinde vriendinnen. Zo blijven ze in een naar Jezus toe neigende en tegelijk zich van Hem afwendende houding staan: „kleinen van geloof en tragen van hart” (Luc. 24.25).

Jezus moet hun zuiver aardse genegenheid afwijzen. Ook hier vertraagt Hij Zijn tred niet. Bedroefd wijst Hij haar naar Zijn Vader in de hemel; maar schrikwekkend klinkt bij dit gebaar Zijn woord: „Bergen valt op ons en heuvelen bedekt ons!” Wee over het dorre hout!

En Simon? Simon kwam zijn crisis te boven; hij is een jubelend mens geworden. Het licht van het geloof is voor hem opgegaan; hij is een overgegeven man. Nu wandelt hij op de grote schreden van Christus, want zijn liefde is tot mannenkracht gegroeid. Het kruis draagt hij haast spelenderwijze; zijn blik is van de hemel vervuld. Jezus schonk hem de liefde tot het kruis.

ACHTSTE STATIE

JEZUS EN DE WENENDE VROUWEN

NEGENDE STATIE

Uiterste ontreddeering, diepe vermorzeling. „Om onze misdaden werd Hij verbrijzeld” (Isaïas 53.5).

Een steen, een oneffenheid in de weg moet Jezus hebben doen struikelen. Daarbij zakte het krachteloze Lichaam plotseling zo geheel aan een zijde weg, dat het na een wilde wenteling ten slotte in een hevige val achterover slaat en half door het kruis wordt verpletterd. Het doorngeskroonde Hoofd botst tegen de rotsige steenweg. De hoge ronding van de borstkas en de lichtelijk opgetrokken knieën schijnen er op te wijzen, dat de afschuwelijke beweging nog niet geheel tot haar eindpunt kwam. Dat voert de ontreddeering tot het hoogste op. Uit deze menselijke ruïne, uit dit tot op het skelet uitgeteerde lichaamswrak schijnen de levensgeesten te wijken. In de donkere holten tussen hals en schouders en tussen de scherp uitstekende ribben woedt de koorts; het geheel weggeslonken onderlijf lijkt reeds gestorven. Spreekt de zwakke golving in het kleed van het heenvloeien der laatste krachten? — Dit is een stervende zoals de hel der kampen aan de wereld heeft te zien gegeven. Ja, „het had Jahweh behaagd Hem door lijden te breken” (Isaïas 53.10). Verbijsterend getuigenis door de eeuwen. Van een goddelijke liefde voor de mensen. Daarom zijn het ook Goddelijke maat en Goddelijke verhouding, die zich hier aan de bodemloosheid van het lijden verraden.

Hoor Jezus' klacht door de mond van Zijn profeet:

Als water ben Ik uitgestort
En al mijn beenderen zijn ontwricht;
Mijn hart is als was; het smelt in mijn binnenste weg.
Mijn keel is droog als een potscherf;
En mijn tong kleeft aan mijn gehemelte.

Gij hebt mij uitgestrekt in het stof van de dood.
Want zie, een troep honden staat om mij,
Een bende boosdoeners houdt mij omsingeld;
Zij slaan mij gade en verheugen zich in die aanblik. (Ps. 21. 15-18).

De urenlange verhoren, het uitermate wrede koningsspel, de vlamme pijn der geselingen, de zee van verguizing, hoon en laster, schimp en vernedering, die Hem onafgebroken omspoelt en waarin Hij steeds dieper wegzinkt, — dit alles kwam hier opnieuw verpletterend op Hem neer. En daarbij stort zich al het vuil der eeuwen, waaronder Zijn Hart in den hof bezweek.

Red mij, o God!
Want de wateren zijn tot aan Mijn hals gestegen.
Ik ben weggezonden in een diepe modderpoel,
En er is geen plaats, waar ik mijn voet kan zetten.
Ik zonk in diepe wateren, en de golven bedelven mij (Ps. 68. 1-4).

Jezus bidt. En hoe schittert hier het mysterie van de Goddelijke draagkracht: wat een rust, wat een majesteit op dit wonderde gelaat. — Hoe ligt het geheel in God verzonken! — De linkerhand heeft de kruisbalk hervonden: „want de wereld moet weten, dat Ik de Vader bemin” . . . „en Mijn leven geef voor Mijn schapen” (Joann. 14.31; 10.15). Zo lijden kan God alleen; zo lijden is beminnen.

Ontzet wil Simon Jezus onder het kruis uit helpen. Met inspanning van alle kracht tracht hij het logge gevaarte omhoog te beuren.

NEGENDE STATIE

DERDE VAL VAN JEZUS

TIENDE STATIE

In scherpe tegenstelling met de rust van zo juist, schijnt Jezus hier geheel ontdaan, lijkt Hij om zo te zeggen Zich zelf niet meer.

We zijn op de strafplaats aangekomen, op de barre naakte rotsheuvel van Calvarië. Jezus staat daar ten aanschouwe van duizenden, samengestroomd om van het drama te genieten, dat hier vertoond gaat worden. Een gonzende menigte van honderden gezichten, allen in gespannen verwachting naar de enkele personen op de heuveltop gericht. Woede en haat, spot en minachting fonkelen in die honderden ogen, maar ook kwalijk verholten blijdschap, wilde vreugde. Er zijn harde, wrede ogen, bloeddorstige ogen; ogen die branden van duistere begeerten, van geniepige, perverse verlangens. Blikken gaan begerig naar Jezus' Lichaam, dat ze gefolterd willen zien; dat ze willen zien stuip trekken en verbloeden in de ondragelijke smarten van de langzame kruisdood. Al wat laag en hard, wreed en ziekelijk, verdorven of onrein zich op de bodem van een mensenziel roeren kan, stort zich door deze deinende zee van menseniogen op Jezus. En ontzet deinst Hij er voor terug Zijn heilig Lichaam aan deze opkomende vloed van bederf en verdierlijkte instincten bloot te geven.

De beulen zijn op Hem toegetreden en beginnen Hem van Zijn kleren te ontdoen. Jezus voelt Zich door hen als van roofdieren besprongen. Hij krimpt onder de aanraking van hun hete adem ineen. Een van hen slaat zijn hand aan Jezus' kleed en ontbloot met de andere Jezus' rechterschouder. Hoe zuiver en weerloos licht het tere, blanke vlees van Jezus' H. Lichaam op tegen de donkere plooiën van de veilige dekking biedende, breed neerkakende mantel.

Het is als stond Jezus in een gierende storm van wild rondom Hem losgebarsten infernale driften. Ze benevelen en omfloersen Zijn blik met hun bezwadderde atmosfeer, die Hem de adem beneemt. Hij ziet om Zich heen, als wilde Hij de vlucht nemen.

Maar tevens lijkt het een orkaan van angst en ontzetting, die op Hem aan loeit: het nu komende onzegbare torment, waarvan Hij de verschrikking eveneens uit al die ogen afleest en dat ruw en onbewogen tegen de rotsbodem uitgestrekt, reeds op Hem wacht: het Kruis. Is dit de radeloze angst van een dodelijk in het nauw gedreven Mensenkind?

TIENDE STATIE

JEZUS WORDT ONTKLEED

ELFDE STATIE

Des te grootser is het, wat we hier aanschouwen: Koning en Hogepriester, Middelaar van het Nieuwe Verbond, Jezus in volle lengte opgericht staande aan het kruis, „oblatus quia Ipse voluit” (Isaias 53.7), — geslachtofferd, omdat Hij Zelf het wil. Uit de geheel gestrekt vastgenagelde hand spreekt de kracht van Jezus' overgave onder het geweld der slachtoffering. Langs de doorgenagelde voeten stroomt het bloed. „Ecce Sacerdos magnus!” Rondom dit gebeuren wentelen zich de eeuwen. Van hier uit krijgt de geschiedenis haar betekenis.

Naast, neen, onder deze grootse, lichtende Gestalte de duisterlingen, die hun slavenwerk verrichten. Zij vertegenwoordigen de koelmoedige zondenbedrijvers: de gevoellozen, verharden, afgestompten, die Jezus kruisigen. Zij hebben geen aandacht voor Hem, staan als verdwaasd van Hem afgewend (Non capiunt quae sursum sunt) — geheel verdiept in het bedrijven van het kwaad. Uit het ene oog, dat zichtbaar is, spreekt bot begeerten-, bruto instinctenleven; en de doffe, stompzinnige berusting, waarmee zij hun werk doen, getuigt ongetwijfeld van hun reeds aangevangen geestelijke ondergang. Neen, dezen weten waarlijk niet, wat ze doen! —

En niettemin blijken zij de werktuigen van de Goddelijke Liefde. Al verlangen ze er niet naar deel te hebben aan Jezus' kruisdood, ze zijn er nochtans de bewerkers van. Licht en duisternis, zonde en genade, leven en dood: naast en tegenover elkander staande realiteiten tot aan het einde der tijden.

Aan het einde van de Votiefmis van het H. Lijden wordt Jezus' welbewuste daad van Slachtoffering bijzonder juist en groots getekend. Daar bidt de Kerk: „Heer, Jezus Christus, Zoon van den levenden God, die op het zesde uur het schandhout van het kruis hebt willen bestijgen tot verlossing van de wereld en Uw kostbaar Bloed hebt vergoten tot vergiffenis van onze zonden”. Dat wordt ons hier aangrijpend duidelijk. En de roep van het vergoten Bloed, de smeking van deze Offeraar — „cum clamore valido!” (Hebr. 5.7) —, Zijn blik vol ontzetting en pijn dringen tot in het hart van de hemel. Daalt de nacht der Godsverlatenheid reeds in Jezus' ziel? En spreekt deze blik van de snijdende kreet, die over Golgotha klonk: „Mijn God! Mijn God!” . . . ?

In de oud-Romaanse vroomheid stond het Goddelijk mysterie bij de lijdensoverdenking op de voorgrond. Latere tijden hebben steeds meer en misschien wat te uitsluitend aan het menselijke hun aandacht geschonken. In Servaes' werk vinden het Goddelijke en het menselijke elkander gelukkig weer. Zijn Kruisweg groeide tot een hymne op het Goddelijke van zo iets zuiver en ontstellend menselijks als Jezus' lijden en sterven is.

ELFDE STATIE

JEZUS WORDT AAN 'T KRUIS GENAGELD

TWAALFDE STATIE

Nu daalde de Liefde tot op de bodem. Hier steeg de zon tot middaghoogte; haar gloed heeft Jezus' menselijk wezen verteerd. Van God en de mensen verlaten hangt het gestorven, het geslachte Lam: Pascha nostrum immolatum.

In deze uiterste offervoltrekking moest Jezus mens zijn, niets dan mens: verfoeilijke vertegenwoordiger van de zonde. „Hem, die geen zonde heeft gekend, heeft Hij voor ons tot zonde gemaakt” (1 Cor. 5.21). Hij was het: mens — en zonde — want beladen, neen overstort van ons aller zondenvloed. Daarom heeft Gods gerechtigheid Hem verpletterd, kwam op Hem de verwerping neer, die wij hadden verdiend. Zijn hoofd in de doodssnik voorovergevallen, verbergt het gelaat voor de hemel; de in doodskramp verstijfde, uit het lid gerekte armen, de ontredderd weggezakte knieën smeken als vertwijfeld om erbarming. Aan het kruis hangt een van God geslagene, levenloos, naakt en uitgebloed; een zwart, afzichtelijk lichaamswrak, gebroken en vaneengescheurd onder de mateloos felle kruisfoltering; de handen in stervensnood om de plumpe spijkers gewrongen, de voeten door-nageld en open gebarsten. „Zij hebben mijn handen en voeten doorboord, en al mijn beenderen geteld” (Ps. 21.17). Alleen de gapende zijdewonde, waaruit stil de laatste bloeddruppels vloeiden — die diepe, felle lanssteek, die in zijn schrijnende vorm wel een vlam lijkt — ontsluit ons de diepste grond van dit duister schrikwekkend geheim. Want uit Liefde werd Jezus 'ot zonde voor ons. „Opdat wij door Hem zouden worden: gerechtigheid Gods” (ibid.). Hangt hier de zonde? Neen, hier hangt de Liefde! In finem d'lexit: hier had Hij lief ten einde toe. En wonderlijk mysterie der Oneindigheid: Goddelijk einde is steeds Goddelijk begin. „Wanneer Ik van de aar'te zal omhoog geheven zijn, dan zal Ik allen tot Mij trekken” (Joann. 12.32). „Nu heeft Zijn gestalte niets menselijks meer; maar eens zullen vele volken u; Zijn aanblik ontroeren” (Isaias 52.14), „en zullen zij opzien naar Hem, dien zij a'horstaken” (Joann. 19.37).

TWAALFDE STATIE

JEZUS AAN 'T KRUIS GESTORVEN

DE RTIENDE STATIE

Al aanstonds na Jezus' dood vinden deze profetieën haar vervulling. Dat betekent de aanvang van Zijn glorie en het uitbreken van de heerlijkheid der genade. God stierf: nieuw Goddelijk leven ontbloeit. De zoetheid van den Heer overweldigt de zielen van hen, die Hem van het kruis nemen. Het tekent zich af op hun gelaat: „Haurietis aquas in gaudio . . .” (Isaias 12.13); zij putten het eerst en in welke volheid uit de bronnen, die de Liefde heeft opengestoten. Deze jonge mannen — de nieuw geboren Christenheid — die met onuitsprekelijke eerbied en tederheid de gestorven Jezus — de Thesaurus fidelium, die Schat der gelovigen — in hun armen omvangen houden, „inebriabuntur ab ubertate domus tuae” (Ps. 35), zij worden als dronken door de overvloed van Gods Huis, dat is: van het doorstoken Godmenselijk Hart, waarin zij thans duizelend blikken kunnen. Vloeden, stromen, golven van erbarming en genaden gaan door dit stuk; het zijn de „flumina”, de „impetus”, de „rivuli”: de rivieren, stortbeken en ruisende wateren, die de Stad Gods verheugen en vanuit de donkere, gapende wonden van Handen en Voeten vloeien tot in de boezem der jonge Christenheid.

De overstelpende, nieuwe heerlijkheid overrompelt deze uitverkorenen en sleept hen mee. Het blijkt uit de onweerstaanbare innerlijke kracht, waarmee zij naar Jezus getrokken worden of in innige ontroering zich tegen Hem aandrukken; ook uit hun nieuwsgierig vragen, hun gretig, ja bijna gulzig, indrinken van de geestelijke vertroosting.

Het zijn geen bekende historische figuren, niet Joannes of Nicodemus, maar de „ex Deo nati”, de eerste uit God geboren, krachtens het grote werk, dat de Liefde volbracht.

Alles spreekt van het vernietigend geweld van dit werk: het jammerlijk geschonden Lichaam met de felle, diepe borstwonde; de gruwzaam ontworichte, gigantische armen, als in een navrant gebaar van smart om de hals der geliefde leerlingen geslagen; de rauwe spijkergaten in de groteske, ontvleesde handen en in de uitgescheurde, verbrijzelde voeten. — Zie naar het Dodengelaat der Liefde. Het dronk de lijdenskelk tot aan de droesem. Zie naar die gedoopte ogen. — Zie naar God, die Zijn leven gaf! Uit Zijn dood werden wij geboren. Aan het Mysterie van dit heengevloede leven drinken de Hem omringenden Goddelijke kracht. — Pie Pelicane, Jesu, Domine — Pelikaan van Liefde, Jesu, lieve Heer . . .

DE RTIENDE STATIE

JEZUS WORDT VAN 'T KRUIS GENOMEN

VEERTIENDE STATIE

En nu wordt Jezus ten grave gedragen. Beschouw Zijn afgemarteld Lichaam in de stille heerlijkheid van de dood. Dit is de doodsslaap van God. De onmetelijke rust der voldane liefde. De majesteit van Hem, die, gestorven, onze Vrede en onze Verzoening werd. Aan Zijn getrouwen deelt Hij die Vrede mee. De graankorrel stierf; veelvoudig rijpt zijn vrucht. In de ziel van deze ingekeerde mensen leeft de Heer, nu Hij stierf. Neen, zij vormen geen rouwstoet; veeleer lijken het monniken, die „het Lichaam des Heren” omdragen, verzonken in liefde en gebed. En zij dragen Het naar de Verrijzenis.

In hun zuiver naar binnen gerichte aandacht stellen ook zij niet zozeer bekende figuren uit het Lijdensdrama voor als wel het tot hoge geestelijke wasdom gerijpte Christelijke leven der eeuwen. Over hun wezen ligt bezonkenheid, evenwicht. Geen hevige ontroering hier, maar stille diepte van volgroeid bezit. Wandelend als door een andere wereld, leven zij louter van binnen uit. De nieuwe, uit God geboren werkelijkheid ging voor hen open, de hoogten en diepten van het leven in Jezus; daarom gaan zij de aardse dingen voorbij als waren die niet. Is het niet merkwaardig, dat zij geen oog schijnen te hebben voor de Goddelijke Dode, dien zij met zo liefdevolle bewustheid met zich meevoeren? Maar zij dragen Hem in hun binnenste en zien Hem daar aan met gezuiverd hart. In stil geluk staart de voorste voor zich uit; hij peilt de diepte van het mysterie, waaraan hij deel kreeg. De tweede, in zichzelf verzonken, geniet het zoete gezelschap van zijn Goddelijke Vriend. De derde ziet u aan, maar ziet hij wel iets? In gedachten verloren, schijnt hij vol vrede en toch innerlijk gegrepen met onontkoombare kracht. Uit de trekken van de laatste spreken de gaven van de H. Geest: een smaken van goddelijke en menselijke dingen, een verstaan met het tot wijsheid gerijpte hart. Zo verbeelden deze dragende gestalten het geestelijk leven door de eeuwen der Kerk; maar tevens die Kerk zelf in haar meest ontzagwekkend geheim. Zij dragen immers het Corpus Domini: verum Corpus, natum de Maria Virgine — vere passum, immolatum in cruce pro homine. De Kerk draagt het Lichaam des Heren door de tijden. Zonder ophouden rust Het in haar schoot: Jezus opnieuw gestorven, — door een onbeperkt herhaalde scheiding van Lichaam en Bloed. Maar deze Gestorvene is de Verrezene! De Kerk draagt Jezus' Lichaam naar de heerlijkheid van ons aller verrijzenis.

Goddelijk einde steeds Goddelijk begin. Beminde Jezus ten einde toe; toen Hij dit einde in Zijn sterfelijk leven had bereikt, toen Hij tot de dood had liefgehad, brak er een nieuwe wereld van Goddelijke wegschenking voor Hem open en gaf Hij Zijn gekruisigd, verscheurd Lichaam voor de eeuwen aan de zijnen weg. „Corpus Dominicum datum discipulis”. Geen woord tekent dieper deze laatste en nieuwe overgave in de dood dan dit van de dichter van het H. Sacrament. Onvermoede voortzetting van het „dilexit in finem”, van de liefde ten einde, die met het stukspringen der aardse banden immers geen einde meer kent.

A. E. H. No. 37

VEERTIENDE STATIE

JEZUS WORDT NAAR 'T GRAF GEDRAGEN

N.V. Van Munster's Drukkerijen - Amsterdam